

так широко розрекламована радянською пропагандою, як білоруська Хатинь чи київський Бабин Яр?

Ці питання мають стати напрямками подальших наукових досліджень, які поки-що залишаються без відповіді...

Посилання

1. Актуальні проблеми партизансько-підпільного руху в Україні в роки Великої Вітчизняної війни: Матеріали Міжнародної наукової конференції, м. Корюківка, 14 грудня 2011 р. [Текст] / Чернігівська обласна державна адміністрація, Український інститут національної пам'яті. Упоряд.: С.В. Бутко, Р.І. Пилявець. – Чернігів: Десна Поліграф, 2012. – 144 с.

2. Великая Отечественная. Партизанское движение в годы Великой Отечественной войны 1941–1945 гг.: Документы и материалы [Текст] / Ред. А. Князьков. Т. 20 (9). – М.: ТЕРРА, 1999. – 672 с.

3. Гогун А.В. Сталинские командос. Украинские партизанские формирования, 1941–1944 [Текст] / А.В. Гогун. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Российская политическая энциклопедия, 2012. – 527 с.

4. Ковалев Б.Н. Повседневная жизнь населения России в период оккупации [Текст] / Б.Н. Ковалев. – М.: Молодая гвардия, 2011. – 622 с.

5. Корюківська трагедія: наймасовіший злочин гітлерівців. Березень 1943 р.: бібліогр. покажч. [Текст] / Скл. Т.В. Сіренко, Л.В. Студьонова; авт. вступ. ст. С.В. Бутко; ред. І.Я. Каганова, відп. за вип. І.М. Аліференко. – Чернігів, 2013. – 27 с.

6. Партизанская война на Украине. Дневники командиров партизанских отрядов и соединений 1941–1944 [Текст] / Колл. составителей: О.В. Бажан, С.И. Власенко, А.В. Кентий, Л.В. Легасова, В.С. Лозицкий. — М.: ЗАО «Издательство Центрполиграф», 2010. – 670 с.

7. Пилявець Р.І. Корюківська трагедія 1943 року: національно-наднаціональний вимір [Текст] / Р.І. Пилявець // Національна та історична пам'ять: Зб. наук. праць. – Вип. 6. – К.: «НВЦ «Пріоритети», 2013. – 293 с.

8. Под оккупацией в 1941–1944 гг. Статьи и воспоминания [Текст] / А.С. Гогун, И.В. Грибков, А.Л. Таратухин, Т.С. Джолли, М.И. Матвеева-Рацелич и др. – М.: Посев, 2004. – 112 с.

9. Попудренко М.М. Щоденник [Текст] / М.М. Попудренко. — К.: Державне видавництво політичної літератури, 1949. – 154 с.

10. «... Создают невыносимые условия для врага и всех его пособников...» Красные партизаны Украины 1941–1944: малоизученные страницы истории. Документы и материалы [Текст] / Авт.-сост. Гогун А., Кентий А. – К.: Украинский издательский союз, 2006. – 403 с.

11. Україна в Другій світовій війні. Погляд з XXI ст. Історичні нариси у 2-х кн. [Текст] / В.А. Смолій, Г.В. Боржак, Ю.А. Левенець та ін. – Кн. 2. – К.: Наукова думка, 2011. – 942 с.

12. Україна партизанська. Партизанські формування та органи керівництва ними (1941–1945): Наук.-довід. вид. [Текст] / Авт.-упор. О.В. Бажан, А.В. Кентий, В.С. Лозицкий та ін. – К.: Парламентське вид-во, 2001. – 319 с.

13. Україна під нацистською окупацією: спалені села (1941–1944): Анотований покажчик [Текст] / За ред. В.Ф. Солдатенка; автори-упорядники: Бутко С.В., Герасименко Л.С., Киридон А.М. та ін. – К.: ДП НВЦ «Пріоритети», 2012. – 362 с.

14. Федоров О.Ф. Підпільний обком діє [Текст] / О. Федоров / Літ. запис Є. Босняцького; пер. з рос. А. Шияна / О.Ф. Федоров. – К.: Політвидав України, 1981. – 831 с.

15. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі – ЦДАГОУ) ф. 62, оп. 1, спр. 1368, арк. 47.

16. ЦДАГОУ, ф. 64, оп. 1, спр. 19, арк. 21–21 зв.

17. ЦДАГОУ, ф. 64, оп. 1, спр. 19, арк. 22.

18. ЦДАГОУ, ф. 94, оп. 1, спр. 11, арк. 51–51 зв.

19. ЦДАГОУ, ф. 94, оп. 1, спр. 29, арк. 17.

Салтан Н.Н. Корюковская трагедия 1943 года: вопросы, требующие ответов

Статья посвящена выяснению ключевых фактов, освещающих события, связанные с массовым уничтожением нацистами в марте 1943 г. жителей местечка Корюковка Черниговской области. Акцентировано внимание на ряде казусов и недоразумений, превращающих вышеуказанное событие в одно из «белых пятен» истории Второй мировой войны.

По мнению автора, максимально объективное и достоверное изучение подробностей Корюковской трагедии позволит пересмотреть устоявшиеся взгляды относительно виновников и исполнителей этого страшного военного преступления.

Ключевые слова: зондеркоманда, Корюковская трагедия, массовое уничтожение населения, партизаны, спецподразделение.

Saltan N.M. Koriukivka tragedy of 1943: questions without answers

The article is devoted to clarify the key factors covering events related to the massive destruction by the nazis in March 1943, the inhabitants of the town Koriukivka, Chernihiv region.

Attention is focused on a number of incidents and misunderstandings above transforming event in one of the «white spots» of history of the Great Patriotic War. According to the author, the most objective and fair examination of details Koriukivka tragedy is one of the main tasks of researchers that will review the canonical position relative to the culprits and perpetrators of this terrible war crimes of the Second World War.

Key words: sonderkommando, Koriukivka tragedy, the massive destruction of the population, partisans, special forces.

30.03.2015 р.

УДК 37(09)(477. 51-25) «1954/1998»

М.А. Боровик

ФОРМУВАННЯ СТРУКТУРИ ФАКУЛЬТЕТІВ ЧЕРНІГІВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ (1954–1998 РР.)

Узві читача пропонуються маловідомі сторінки історії Чернігівського педагогічного інституту. Мова йде про зміни, які відбулись в структурі факультетів за майже 44-річну його діяльність.

Ключові слова: Чернігівський педагогічний інститут, структура факультетів, управлінська структура.

За майже сторічну історію Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка відбулось кілька реорганізацій. Започаткований як учительський інститут, він короткий період часу був педагогічним, в потім – інститутом народної освіти та інститутом соціального виховання. Лише з грудня 1954 р. інститут став педагогічним. За час його діяльності відбулось багато змін у структурних підрозділах, пов'язаних з появою нових факультетів. Проте,

слід зауважити, що даним питанням в історичній літературі досі не приділялось належної уваги. Ось тому метою даної статті є з'ясування процесу формування структури факультетів у Чернігівському педагогічному інституті за період його існування.

На час реорганізації Чернігівського учительського інституту в педагогічний у 1954–1955 н. р. діяло два факультети: фізико-математичний та мовно-літературний. Тут працювало шість кафедр: дві – на фізико-математичному факультеті (математики та фізики), дві – на мовно-літературному (мовознавства та літератури). Дві кафедри – педагогіки і психології та кафедра марксизму-ленінізму – були загальноінститутськими. Крім того, діяли дві секції викладачів (іноземної мови та фізвиховання), де працювало по два викладачі [1, арк. 9–19].

У червні 1957 р. відбулися зміни в структурі факультетів. Наказом Міністерства освіти УРСР від 12 червня 1957 р. за № 253 до інституту було передано відділ початкової школи Київського педагогічного інституту ім. О.М. Горького у складі одного першого курсу відділення підготовки учителів 1–4 класів у кількості 48 осіб.

Факультети підготовки учителів початкових класів були започатковані в Україні у 1956 р. у Київському, Вінницькому, Бердичівському, Ізмаїльському і Глухівському педінститутах. Створення таких факультетів здійснювалось з метою завершення переходу на комплектування всіх шкіл учителями з вищою освітою, адже не секрет, що саме у початкових класах загальноосвітніх шкіл працювали учителі із середньою спеціальною освітою або з вищою, але не профільною освітою.

25 червня директором Київського педінституту доцентом М. Підтиченком та заступником директора з наукової і навчальної роботи Чернігівського педінституту П. Мінеєвим був підписаний акт прийому і передачі документів: особові справи студентів, екзаменаційні відомості за перший курс, залікові книжки, навчальні картки студентів, навчальні і робочі плани, наказ директора Київського педінституту про перевід студентів на другий курс та про призначення стипендії за наслідками весняної екзаменаційної сесії [2, арк. 193].

На початку навчального року для організації на новоствореному факультеті вивчення навчальних дисциплін, які не викладались в інституті, були створені предметні комісії, що об'єднували викладачів теорії музики та співів, а також ручної праці й основ сільського господарства.

До початку навчального року були проведені вступні іспити й конкурсний відбір студентів нового факультету. На перший курс було зараховано 51 студента [3, арк. 323–324].

Зміни відбулись і в роботі мовно-літературного факультету. На основі наказу Міністерства освіти УРСР від 11 вересня 1957 р. № 234 прийом студентів

на перший курс припинявся, але робота другого, третього та четвертого курсів продовжувалась на базі Чернігівського педінституту, тобто протягом трьох років він мав припинити свою діяльність.

У березні 1960 р. Міністерство вищої і середньої спеціальної освіти започаткувало створення на базі Чернігівського педінституту загально-технічного факультету Київського політехнічного інституту. Перший набір студентів розпочав навчальну діяльність з вересня 1960 р. Деканом цього факультету з 26 серпня 1960 р. став Є.Г. Калита, якого звільнили з посади декана факультету педагогіки та методики початкової освіти [4, арк. 408].

Новостворений факультет не був структурним підрозділом вузу, але його керівництво допомагало факультету у створенні його матеріальної бази. Так у звіті про роботу Чернігівського державного педагогічного інституту за 1959–1960 навчальний рік говориться про те, що для успішної роботи нового факультету було створено три лабораторії: хімічну, опору металів і технічної механіки, а також кабінету технічного креслення [5, арк. 5]. У подальшому факультет став окремим вищим навчальним закладом. Йому було надане приміщення колишньої чоловічої гімназії (нині – будівля історичного музею імені В. Тарновського).

Відомо, що у педінституті з наступного 1960–1961 навчального року на фізико-математичному факультеті працювали відділи математики і креслення та фізики і загальнотехнічних дисциплін [6, арк. 15–20].

28 березня 1961 р. Рада Міністрів Української РСР своєю постановою за № 390 присвоїла Чернігівському педагогічному інституту ім'я Т.Г. Шевченка [7, арк. 192]. Змінили свою назву і керівні підрозділи інституту. Відповідно до Положення про вищі навчальні заклади СРСР, затвердженого постановою Ради Міністрів СРСР від 21 березня 1961 р. за № 251, вони отримали нові назви: директор інституту став називатись ректором, заступник директора з навчально-наукової роботи – проректором з навчально-наукової роботи. Проректорами також називали заступників директорів із заочного навчання та адміністративно-господарської частини. Наказ про перейменування посад у Чернігівському педінституті був виданий 12 травня 1961 р. [8, арк. 309].

У вересні 1962 р. у Чернігівському педінституті був створений загальнонауковий факультет з вечірньою формою навчання. Існував він до січня 1968 р. Тут навчались студенти двох перших курсів, а подальше навчання за певним фахом вони проходили у провідних університетах міст Києва, Харкова, Донецька та інших містах [9, арк. 20].

На підставі наказу Міністерства освіти УРСР від 8 травня 1965 р. за № 92 у структурі інституту з'являється новий факультет підготовки учителів

англійської мови, де з 1 вересня розпочали навчання 50 студентів [10, арк. 225–227].

Наказами Міністерства освіти УРСР від 24 травня 1965 р. за №№ 102 і 103 у вузі були створені кафедри іноземних мов, музики і співів та фізичного виховання. Робота кафедр розпочалась з 1 вересня 1965 р.

Створення замість секції викладачів фізичного виховання відповідної кафедри дало змогу підготувати необхідну базу для організації факультету фізичного виховання та здійснення підготовки учителів фізичної культури. Дозвіл на організацію факультету було надано відповідно до наказу Міністерства освіти УРСР від 12 липня 1966 р. за № 184. Таким чином уже 1 вересня 1966 р. 60 студентів денної форми навчання приступили до навчання на факультеті [11, арк. 261–263].

Отже за перше десятиріччя існування педагогічного інституту відбулись певні зміни в структурі факультетів навчального закладу. По-перше, зросла кількість факультетів. Якщо на час реорганізації у педагогічний інститут їх було два, то у 1966 р. уже діяло п'ять, адже до існуючих додався заочно-вечірній загальнонауковий факультет, а також утворені в середині 60-х років факультети англійської мови та фізичного виховання. По-друге, збільшилась кількість кафедр: у 1955 р. їх було п'ять, через десять років стало одинадцять. Створення нових кафедр було викликано потребою держави у збільшенні кількості кваліфікованих учителів різних спеціальностей.

Зміни в структурі факультетів відбулись у грудні 1969 р. внаслідок поділу одного з найбільших факультетів інституту – фізико-математичного – на математичний і фізичний. Відповідний дозвіл Міністерства освіти УРСР, отриманий 15 жовтня, був реалізований 8 грудня. До математичного факультету були віднесені наступні спеціальності: математика (стаціонарний і заочні відділи) та математика і фізика. На факультеті працювали кафедри вищої математики, елементарної математики і методики математики. На фізичному факультеті студенти отримували знання зі спеціальності фізики, фізики і електротехніки, фізики і технічної механіки, фізики і загальнотехнічних дисципліни. Тут працювали кафедри фізики, методики фізики і технічних засобів навчання. Виконувачем обов'язків декана математичного факультету був призначений доцент В.С. Кролевець, декана фізичного факультету – доцент М.І. Штепа [12, арк. 213].

Ідея відновлення історичного факультету в Чернігівському педагогічному інституті виникла у В.М. Костарчука ще на початку його керівництва навчальним закладом. Проте основною проблемою у вирішенні цього питання була відсутність в інституті викладачів високої кваліфікації з вітчизняної і зарубіжної історії. Але, коли на початку 70-х років

на кафедрах суспільних дисциплін вже працювало достатньо викладачів із науковими ступенями та вченими званнями, питання про відновлення історичного факультету було поставлене ректором інституту перед владними органами області та Міністерством освіти УРСР.

21 квітня 1972 р. був виданий наказ по інституту за № 52, в якому говорилося, що «з метою проведення підготовчої роботи для створення історичного факультету» необхідно було провести ряд організаційних заходів. По-перше, був призначений виконувач обов'язків декана факультету на громадських засадах кандидат історичних наук, старший викладач В.К. Молочко. По-друге, кафедри суспільних дисциплін зобов'язали максимально сприяти створенню матеріальної бази і організації навчального процесу на факультеті. По-третє, в. о. декана В.К. Молочку і завідувачу кафедри історії КПРС та наукового комунізму І.П. Неліпі доручили провести добір викладачів для викладання циклу історичних дисциплін. По-четверте, В.К. Молочка та завідувачів кафедр суспільних дисциплін І.П. Неліпу й С.П. Марценюка зобов'язали до 1 серпня 1972 р. створити кабінет історії СРСР і розпочати створення кабінету історії стародавнього світу. Крім того, в. о. декана до 15 травня мав підготувати навчальні плани для заочного відділення історичного факультету [13, арк. 103]. Отже, з виданням даного наказу розпочався процес відродження факультету, який був започаткований як історичне відділення учительського інституту ще в перші роки його створення.

На початку червня 1972 р. були проведені вступні іспити на заочному відділенні історичного факультету. 24 червня відбулося зарахування студентів-заочників першого курсу. Поза конкурсом було зараховано 22 особи, за конкурсним відбором – 53 студенти. У липні 1972 р. на настановній сесії приступили до навчання 75 осіб [14, арк. 33–35].

З 1 вересня 1972 р. за конкурсом на перший курс історичного факультету були зараховані 60 студентів, а також поповнили перший курс 15 випускників підготовчого відділення Ніжинського педагогічного інституту, які успішно склали випускні іспити [15, арк. 394, 398].

Отже, 1972 р. став роком відродження історичного факультету. 6 липня 1973 р., наказом Міністерства освіти УРСР № 194 це було офіційно підтверджено. Наказом по Чернігівському педінституту від 12 вересня № 191-ст до складу студентів історичного факультету було зараховано шляхом перевodu 141-го студента 3–4 курсів денного відділення Ніжинського педагогічного інституту. Тобто з вересня 1973 р. історичний факультет мав повний комплект студентів від першого до четвертого курсів. Це давало змогу створити повноцінний керівний орган факультету – деканат, де всі його працівники були переведені на

штатні посади.

Зміни в структурі інституту у 1972 р. стосувались також факультету англійської мови. У зв'язку з переведенням його до Ніжинського педагогічного інституту влітку 1972 р., набору на перший курс цього факультету не відбулось. Згідно з наказом Міністерства освіти УРСР від 6 липня 1973 р. № 194 студентів факультету англійської мови Чернігівського педагогічного інституту мали перевести на навчання до Ніжинського педінституту. 3 серпня 1973 р. вийшов наказ ректора Чернігівського педінституту, який підтвердив переведення 29 студентів третього та 29 студентів четвертого курсів до Ніжина.

На початку 80-х років відбулись нові зміни в структурі факультетів. Згідно з наказом Міністерства освіти УРСР від 21 травня 1982 р. за № 175, наказом по Чернігівському педінституту від 24 серпня № 468 з 1 вересня відбулась реорганізація математичного і фізичного факультетів. Замість них було створено два інших – фізико-математичний та підготовки учителів загальнотехнічних дисциплін і праці. Наказом затверджувались напрямки підготовки та структура факультетів. На фізико-математичному здійснювали підготовку фахівців таких спеціальностей: математика (3–4 курси), математика і фізика, фізика і астрономія. На цьому факультеті працювали кафедри математики, математичного аналізу, геометрії і методики математики, фізики, методики фізики і технічних засобів навчання. Крім того, до цих кафедр були віднесені лабораторії, які й раніше підпорядковувались їм.

Факультет підготовки учителів загальнотехнічних дисциплін і праці готував фахівців однієї спеціальності – загальнотехнічні дисципліни і праця. До цього факультету було віднесено одну кафедру – загальнотехнічних дисциплін, а також лабораторії і навчальні майстерні, підпорядковані цій кафедрі [16, арк. 5–6].

Набір на перший курс спеціальності «хімія і біологія» відбувся ще влітку 1982 р. Лише 30 червня 1986 р. Міністерство освіти УРСР наказом № 229 дало дозвіл на створення хіміко-біологічного факультету. 4 вересня 1986 р. наказом Чернігівського педагогічного інституту № 205 з 1 вересня 1986 р. був утворений хіміко-біологічний факультет. Йому підпорядковувались кафедри хімії, анатомії і фізіології людини і тварин, а також лабораторії фізикоїдної хімії, органічної хімії і органічного синтезу, біохімії і аналітичної хімії, біологічних дисциплін, анатомії людини. Деканом факультету затвердили доцента Б.В. Яковенка, обраного на цю посаду за конкурсом [17, арк. 8].

13 березня 1998 р. постановою Кабінету Міністрів України педагогічний інститут було реорганізовано у Чернігівський державний

педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка.

Отже, майже за 44-річне існування педагогічного інституту його структура факультетів зростає від двох (фізико-математичного і мовно-літературного) до шести (фізико-математичного, індустріально-педагогічного, історичного, початкового навчання, фізичного виховання, хіміко-біологічного). Така кількість факультетів давала змогу повною мірою виконувати завдання з підготовки кваліфікованих фахівців для української школи.

Посилання

1. Держархів Чернігівської обл., ф. Р–608, оп. 2, спр. 139, 58 арк.
2. Архів Чернігівського національного педагогічного університету (далі архів ЧНПУ), ф. Р–608, оп. 1–о, спр. 158, 456 арк.
3. Там само.
4. Там само, спр. 185, 632 арк.
5. Держархів Чернігівської обл., ф. Р–608, оп. 2, спр. 262, 161 арк.
6. Там само, спр. 283, 178 арк.
7. Архів ЧНПУ, ф. Р–608, оп. 1–о, спр. 196, 421 арк.
8. Там само.
9. Держархів Чернігівської обл., ф. Р–608, оп. 2, спр. 359, 174 арк.
10. Архів ЧНПУ, ф. Р–608, оп. 1–о, спр. 241, 479 арк.
11. Там само, спр. 254, 503 арк.
12. Там само, спр. 241, 479 арк.
13. Там само, спр. 379, 419 арк.
14. Там само, спр. 389, 111 арк.
15. Там само, спр. 379, 419 арк.
16. Там само, оп. 1–л, спр. 716, 220 арк.
17. Держархів Чернігівської обл., ф. Р–608, оп. 2, спр. 1282, 190 арк.

Боровик Н.А. Формирование структуры факультетов Черниговского государственного педагогического института (1954–1998)

Вниманию читателя предлагаются малоизвестные страницы истории Черниговского педагогического института. Речь идет об изменениях в структуре факультетов за почти 44-летнюю его деятельность.

Ключевые слова: Черниговский педагогический институт, структура факультетов, управленческая структура.

Borovyk M.A. Formation of the structure of faculties of Chernihiv State Pedagogical University (1954–1998)

The little-known pages of history of Chernihiv pedagogical university are offered to the reader's attention. The research concerns changes, which took place in the structure of faculties after functioning for more than 44 years.

Key words: Chernihiv pedagogical university, structure of faculties, administrative structure.

01.03.2015 р.